

Jasmina Sabadija*

NE/MOGUĆNOST KORIŠTENJA ZAPISNIKA O ISKAZU SVJEDOKA IZ DRUGIH POSTUPAKA U KAZNENOM POSTUPKU

Načelo neposrednosti u izvođenju i ocjeni dokaza nedvojbeno ima važnu ulogu u kaznenom postupku te su njegova primjena, kao i ograničenja u njoj, implementirani u postupovnim odredbama koje uređuju kazneni postupak. Upravo s obzirom na važnost tog načela, čija primjena, a u određenim slučajevima i ograničenja u primjeni imaju za konačni cilj donošenje pravilne i zakonite sudske odluke, u sudskoj se praksi u određenim slučajevima kao kamen spoticanja javlja upravo pronalazak odgovarajućeg balansa između primjene i ograničenja u primjeni načela neposrednosti sudske ocjene dokaza. Stoga se u ovom radu nastoje detektirati i precizirati izazovi s kojima se sudovi u praksi suočavaju (a koji su vezani upravo uz načelo neposrednosti u izvođenju i ocjeni personalnih dokaza), uzroci tih izazova, kao i mogući načini njihova prevladavanja bez ugroze integriteta postupka, a time i same sudske odluke.

Ključne riječi: načelo neposrednosti, zapisnici o iskazima svjedoka, ograničenja načela neposrednosti, mogućnosti čitanja zapisnika, drugi postupci

1. UVOD

Razmatranjem normativnog uređenja kaznenog postupaka u Republici Hrvatskoj jasnim proizlazi da se sudska odluka može temeljiti samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na raspravi.¹ Kako su u praksi nerijetke

---

* Sutkinja Općinskog suda u Novom Zagrebu

¹ Krapac, D., Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, Informator, Zagreb, 2000, str. 60 i 61: „Načelo usmenosti zbog jedinstva i mjesta procesne radnje koja se poduzima usmeno, omogućava stranci da se odmah izjasni o navodima svojeg protivnika, da odmah razjasni nesporazume i nejasnoće, a sudu da brzo reagira i usmjerava postupak. Ono je nužna pretpostavka za provedbu načela neposrednosti sudske ocjene dokaza i načela javnosti na glavnoj raspravi.“

situacije da su pojedini dokazi izvorno pribavljeni i/ili izvedeni u okviru kakva drugog postupka (kaznenog, parničnog, prekršajnog, upravnog, trgovačkog), vođenog pred nekim od sudova Republike Hrvatske, u praksi se nametnulo pitanje uporabljivosti takvih dokaza u aktualnom kaznenom postupku. Pritom je nužno napraviti distinkciju između materijalnih i personalnih dokaza (iskazi svjedoka, okrivljenika i vještaka), i to zbog same njihove prirode. Pritom je pitanje uporabljivosti personalnih dokaza izvorno pribavljenih/izvedenih u okviru kakva drugog postupka vođenog pred nekim od sudova Republike Hrvatske daleko složenije od pitanja uporabljivosti „čisto“ materijalnih dokaza, u odnosu na koje zapravo i ne bi trebalo biti nedoumica u pogledu njihove dopuštenosti, neovisno o tome u kojem su postupku izvorno pribavljeni. S obzirom na navedeno, ali i na to da se ne može i ne smije previdjeti utjecaj koji u kaznenom postupku, a time i donošenju pravilne i zakonite sudske odluke imaju iskazi svjedoka, kao jedan od personalnih dokaza u ovom se radu analizira ne/postojanje mogućnosti uporabe iskaza svjedoka iz drugih postupaka, odnosno čitanja zapisnika o iskazima svjedoka iz drugih postupaka, a podredno i dokazna snaga tih dokaza. Pritom se pojmovi dopuštenosti izvođenja dokaza i dokazne snage izvedenog dokaza svakako ne smiju poistovjeđivati, iako se međusobno nadopunjuju. Naime posve je izlišno raspravljati i utvrđivati je li izvođenje nekog dokaza dopušteno ako takav dokaz pri donošenju sudske odluke nema dokaznu snagu, pa barem i ograničenu.

2. NAČELO NEPOSREDNOSTI SUDSKE OCJENE DOKAZA – TEORIJSKO I NORMATIVNO UREĐENJE

Zakon o kaznenom postupku, donesen u prosincu 2008. (ZKP/08)² u odredbi članka 450. stavka 1. propisuje: „sud temelji presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na raspravi“. Citiranim odredbom u Zakon o kaznenom postupku, a time izravno i u sam kazneni postupak, implementirano je načelo neposrednosti u izvođenju dokaza, koje za cilj ima *“spriječiti gubitak neposrednog kontakta između raspravnog suda i dokaza u izvornom obliku”*.³ Već iz opisanog jasnim proizlazi da se oživotvorenjem načela neposrednosti u užem smislu omogućava sudu, kada su iskazi svjedoka u pitanju, neposredno opažanje ponašanja svjedoka tijekom iskazivanja, a posljedično i ispravno ocjenjivanje vjerodostojnosti njihova iskaza. Navedeno pak upućuje na to da načelo neposrednosti nije samo sebi svrha, već da za svrhu ima ostvarenje pravičnosti suđenja i utvrđenje materijalne istine kao krajnjeg cilja svakog ka-

---

² Zakon o kaznenom postupku od 18. prosinca 2008., Nar. nov. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012 – Odluka i Rješenje USRH, 143/2012, 56/2013, 135/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019.

³ Op. cit. uz bilj. 1; str. 61.

znenog postupka.⁴ Upravo s tog aspekta neupitna je važnost pravilne ocjene vjerodostojnosti iskaza svakog pojedinog svjedoka (kao jednog od ključnih preduvjeta za donošenje pravilne i zakonite sudske odluke), a time i važnost načela neposrednosti, odnosno primjene njegovih provedbenih odredbi.

Međutim analizom postojećeg normativnog uređenja uočavaju se određene nedosljednosti u normiranju primjene načela neposrednosti, kao i odstupanja od njega. Tako ZKP/08 s jedne strane nameće obvezu koncentriranog vođenja rasprave. Navedeno se čini kroz pravila o njezinoj odgodi/prekidu i s njima povezanim započinjanjem rasprave iznova, a time i ponovljenim izvođenjem dokaza,⁵ a sve kako bi se očuvao dojam suda o izvedenim dokazima i time omogućila njihova cjelovita i pravilna ocjena. Pored navedenog nameće se i obveza vođenja rasprave pred neizmijenjenim vijećem, propisana u odredbi članka 407. ZKP/08. Naime stavak 1. članka 407. ZKP/08 propisuje: „rasprava koja je odgođena mora iznova započeti ako se izmijenio sastav vijeća“, dok stavak 3. citiranog članka propisuje: „rasprava mora početi iznova i svi se dokazi moraju ponovo izvesti ako se rasprava drži pred drugim predsjednikom vijeća“. I iz te odredbe proizlazi jasnom intencijom zakonodavca da dokaznu snagu izvedenih dokaza ocjenjuje upravo onaj sud koji donosi odluku o kaznenopravnoj ne/odgovornosti optuženika, odnosno da tu odluku donese upravo onaj sud pred kojim su personalni dokazi izvedeni u izvornom obliku. Međutim u provedbi te intencije zakonodavac nije beziznimno dosljedan budući da u više zakonskih odredbi propisuje situacije u kojima je dopušteno čitanje zapisnika o iskazima svjedoka. Pritom već uvodno treba naglasiti da se sve zakonom propisane iznimke odnose, kako to proizlazi iz teksta samog zakona, isključivo na zapisnike o iskazima svjedoka ranije ispitanih u istom kaznenom postupku.

Tako ZKP/08 u odredbi članka 431. propisuje koji se zapisnici o iskazima svjedoka (suokrivljenika, već osuđenih sudionika u kaznenom djelu, vještaka) i u kojim uvjetima mogu čitati. Iz sadržaja navedene zakonske odredbe, odnosno njezina dijela „zapisnici o iskazima svjedoka... pribavljeni tijekom dokazne radnje ili ranije rasprave...“, proizlazi prvo, a već spomenuto zakonsko ograničenje u čitanju zapisnika o iskazima, koje se odnosi isključivo na zapisnike pribavljene u okviru aktualnog kaznenog postupka, dakle onoga u kojem su ti svjedoci (suokrivljenici, već osuđeni sudionici u kaznenom djelu,

---

⁴ O materijalnoj istini koja se utvrđuje u kaznenom postupku vidi: V. Ljubanović, A. Novokmet, Z. Tomičić, *Kazneno procesno pravo – izabrana poglavlja*, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2020, str. 281–289. Vidjeti i: Z. Đurđević, *Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. novelom ZKP/08: prvi dio*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 20, br. 2, 2013, str. 333–342.

⁵ Odgoda rasprave i s njom povezana obveza započinjanja rasprave iznova i ponovnog izvođenja svih dokaza propisana je člankom 407. stavkom 3. ZKP/08.

vještaci) već ispitani. Drugo zakonsko ograničenje propisano citiranom zakonskom odredbom odnosi se na okolnosti u kojima se zapisnici o ranijim iskazima iz aktualnog postupka mogu pročitati, a propisane su u točkama od 1. do 8. stavka 1. tog članka. Treće ograničenje propisano je stavkom 2. citiranog članka, a odnosi se na dokaznu snagu dokazne radnje ispitivanja svjedoka koja nije provedena na način propisan odredbama 234. i 235. ZKP/08. Istovjetno ograničenje u čitanju zapisnika o iskazima, koje se odnosi isključivo na zapisnike pribavljene u okviru aktualnog kaznenog postupka, propisuje i odredba članka 426. ZKP/08. Naime citiranom je odredbom propisano: „ako je svjedok ili vještak na *prijašnjem ispitivanju tijekom dokazne radnje ili ranije rasprave* naveo činjenice kojih se više ne sjeća ili *odstupi od svojeg iskaza*, predočit će mu se prijašnji iskaz ili dio tog iskaza“. Pritom se svjedoku/vještaku njegov raniji iskaz pravilno predočava na način da mu se pročita dio zapisnika koji sadrži onaj dio iskaza kojeg se svjedok nije sjećao ili predstavlja razliku u odnosu na iskazano na raspravi.

Prethodno izneseno nije iznimka u okviru postojećeg zakonodavnog rješenja jer se odstupanje od načela neposrednosti, inače u pravilu rezerviranog upravo za stadij rasprave, dopušta i u drugim slučajevima. Tako ZKP/08 u članku 428. propisuje: „ako se na raspravi sazna da svjedok ili vještak ne može doći pred sud ili mu je dolazak znatno otežan, vijeće može na prijedlog stranke koja je svjedoka ili vještaka predložila, ako smatra da je njegov iskaz važan, naložiti da ga izvan rasprave ispita predsjednik vijeća ili sudac član vijeća ili da se ispitivanje obavi preko suca istrage na čijem se području svjedok, odnosno vještak nalazi“. Primjena i ove zakonske odredbe suštinski omogućava da ocjenu vjerodostojnosti iskaza svjedoka/vještaka daju suci članovi vijeća, a u slučaju ispitivanja provedenog po sucu istrage i cijelo vijeće koje uopće nije ispitalo svjedoka, dakle neposredno izvelo taj dokaz, već da svoju ocjenu vjerodostojnosti, a time i dokazne snage, daju isključivo na temelju sadržaja zapisnika o iskazu koji se, tako pribavljen, u dokaznom postupku čita.

Iz prethodno navedenog jasnim proizlazi da zakonodavac u okviru postojećeg normativnog uređenja s jedne strane prepoznaje važnost načela neposrednosti i njegove uloge u kaznenom postupku, ali jednako tako prepoznaje i nužnost postojanja iznimki od njegove primjene, te stoga takve iznimke i propisuje. Pritom zakonodavac iznimke ograničuje na točno određene taksativno navedene slučajeve, a pored navedenog u određenim situacijama dodatno ograničuje i značaj dokaza koji nisu izvedeni neposredno kroz ograničenje njihove dokazne snage, no isključivo za donošenje osuđujuće presude. Navedeno je pak posljedica činjenice da je upravo sudska praksa „dokazala“, i to izvan svake sumnje, kako potrebu samog postojanja i primjene načela neposrednosti u izvođenju i ocjeni dokaza tako i potrebu postojanja određenih iznimki, čija opstojnost pak ne bi trebala biti dvojbena, dok se dvojbjenim može smatrati isključivo opseg tih iznimki i kroz njih odstupanja u načelu neposrednosti, koja

kao takva trebaju biti predmetom kritičke analize i ocjene. Stoga se postojeći zakonodavni okvir može smatrati nastojanjem zakonodavca da omogući sudu adekvatnu reakciju u svakoj možebitnoj situaciji (kako onima u kojima je dosljedna primjena načela neposrednosti nužna tako i onima u kojima je nužno ograničenje primjene načela neposrednosti u izvođenju i ocjeni dokaza), pri čemu ostaje otvoreno pitanje uspješnosti zakonodavca u tom nastojanju.

3. NAČELO NEPOSREDNOSTI SUDSKE OCJENE DOKAZA U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA (ESLJP)

Načelo neposrednosti u izvođenju i ocjeni dokaza nerijetko je predmetom razmatranja pred ESLJP-om, a kroz temeljni kazneni aspekt članka 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (Konvencija), odnosno člankom 6. Konvencije zajamčeno pravo na pošteno suđenje. Pritom se odluke ESLJP-a mogu podijeliti u dvije kategorije, i to one koje dosljedno inzistiraju na primjeni načela neposrednosti i kroz njega na ostvarenju prava na pošteno suđenje te one koje dopuštaju odstupanja od načela neposrednosti i u takvu odstupanju ne nalaze povredu konvencijskih prava, konkretno prava na pošteno suđenje. Iz prve kategorije treba izdvojiti odluku Cutean protiv Rumunjske,⁶ u kojoj je ESLJP utvrdio povredu članka 6. Konvencije kada „*nijedan od sudaca u prvotnom vijeću koji su saslušali podnositelja i svjedoka u prvom stupnju nadležnosti nije nastavio s ispitivanjem predmeta, pri čemu su izjave podnositelja i svjedoka koje sudac nije izravno saslušao predstavljale relevantne dokaze za osudu podnositelja. U tim okolnostima Sud je presudio da dostupnost prijepisa izjava ne može nadoknaditi nedostatak neposrednosti u postupku – također Beraru protiv Rumunjske.*“^{7, 8}

Nasuprot izesenom ESLJP u odlukama P. K. protiv Finske,⁹ Graviano protiv Italije¹⁰ i Škaro protiv Hrvatske¹¹ „*nije smatrao da nepoštivanje načela neposrednosti samo po sebi može dovesti do povrede prava na pošteno suđenje*“ te je utvrdio da „*određene okolnosti dopuštaju iznimku od načela neposrednosti*“.

---

⁶ Cutean protiv Rumunjske, presuda od 2. prosinca 2014, br. 53150/12.

⁷ Beraru protiv Rumunjske, presuda od 18. ožujka 2014, br. 40107/04.

⁸ Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, pravo na pošteno suđenje, kazneni aspekt, str. 42 (uredzastupnika.gov.hr/edukacija-o-konvenciji-137/vodic).

⁹ P. K. protiv Finske od 9. srpnja 2002., br. 37442/97.

¹⁰ Graviano protiv Italije od 10. veljače 2005., br. 10075/02.

¹¹ Škaro protiv Hrvatske, presuda od 6. prosinca 2016., br. 6962/13.

Prikaz bitnih dijelova odluke Škaro protiv Hrvatske

- Kazneni se postupak vodio protiv podnositelja zahtjeva i još četiri osobe, među kojima i protiv A. B., za kazneno djelo sudjelovanja u tučnjavi u kojoj je jedna osoba lišena života.
- U postupku je A. B. ispitan na raspravi u prisutnosti podnositelja zahtjeva i njegova branitelja, ali je rasprava morala započeti iznova zbog izmjene sastava vijeća, a na raspravi pred izmijenjenim vijećem podnositelj je zahtjeva pristao da se iskaz A. B. pročita, a potom je donesena oslobađajuća presuda.
- VSRH je ukinuo oslobađajuću presudu i predmet vratio prvostupanjskom sudu pred potpuno izmijenjeno vijeće.
- U ponovljenom postupku pred izmijenjenim vijećem A. B. je ponovo ispitan u prisutnosti podnositelja zahtjeva i njegova branitelja.
- Nakon ispitivanja A. B.-a, tijekom postupka, sastav se vijeća izmijenio na način da su vijeće činili jedan novi sudac porotnik i jedan novi sudac profesionalac.
- Nakon izmjene vijeća A. B. je ponovo ispitan na raspravi, i to opet u prisutnosti podnositelja zahtjeva i njegova branitelja.
- Tijekom postupka ponovo je izmijenjen sastav vijeća na način da je zamijenjen jedan sudac, a u postupku koji je zbog izmjene sastava vijeća krenuo iznova ispitano je više svjedoka, ali ne i A. B., koji se nalazio na liječenju u psihijatrijskoj ustanovi, te je njegov raniji iskaz pročitan, pri čemu treba naglasiti da je A. B. jedini svjedok koji je tvrdio da je vidio da podnositelj zahtjeva napada žrtvu.
- Podnositelj je zahtjeva u postupku predlagao da se A. B. ponovo ispita, ali taj je dokazni prijedlog odbijen uz obrazloženje da bi izbjavanje svjedoka s liječenja negativno utjecalo na njegovo liječenje.
- Potom je sud donio osuđujuću presudu.
- U žalbi na presudu podnositelj je zahtjeva, između ostalog, osporavao istinitost iskaza A. B.-a, ali i pravilnost odluke prvostupanjskog suda kojom je odbijen dokazni prijedlog obrane da se A. B. ponovo ispita, s time da je obrana osporavala obrazloženje prvostupanjskog suda isticanjem da je liječenje A. B.-a trebalo biti dovršeno za dva mjeseca i da odgoda rasprave na dva mjeseca ne bi utjecala na suđenje.
- Vrhovni sud Republike Hrvatske predmetnu je presudu potvrdio uz sljedeće obrazloženje: „optuženik nije u pravu kada tvrdi da je prvostupanjski sud počinio bitnu povredu pravila kaznenog postupka kada je bez pristanka obrane pročitao izjave svjedoka A. B. Prvostupanjski sud je pravilno odlučio pročitati izjavu svjedoka A. B. koji je nekoliko puta saslušan tijekom kaznenog postupka jer u dopisu psihijatrijske ustanove stoji da je bio pod terapijom lijekovima i da moguća odsutnost ne bi doprinijela terapiji u cjelini.“
- Ustavni je sud odbio ustavnu tužbu podnositelja.

- Podnositelj je zahtjeva, upozoravajući na povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke d. Konvencije, prigovorio da A. B. nije dao usmeni iskaz pred sudskim vijećem koje ga je u konačnici osudilo te je tvrdio da je *povrijeđeno njegovo pravo na pošteno suđenje jer nije poštovano načelo neposrednosti s obzirom na to da sudsko vijeće koje ga je osudilo nije saslušalo svjedoka A. B., čiji iskaz je bio odlučujući za njegovu osudu.*
- Europski sud za ljudska prava utvrdio je da u ovom predmetu *određene okolnosti, iako je podnositelj zahtjeva tijekom cijelog postupka dosljedno osporavao vjerodostojnosti iskaza A. B., a čiji je iskaz bio odlučujući za njegovu osudu, dopuštaju iznimku od načela neposrednosti*, pri čemu je sud napomenuo da iskaz A. B.-a nije slušao samo jedan sudac, dok su preostala četiri slušala iskaz A. B.-a. U tim je okolnostima činjenica da je novi sudac imao mogućnost pročitati iskaz A. B.-a nadoknadila njegovu odsutnost na raspravi. S obzirom na sve navedeno sud je zaključio da nije došlo do povreda koje je podnositelj isticao.

Ono što proizlazi jasnim i nedvosmislenim iz citirane odluke ESLJP-a jest da Sud, i to u trenutku kada točka 8. nije bila implementirana u odredbu stavka 1. članka 431. ZKP/08, povredu prava na pošteno suđenje nije našao u situaciji kada jedan od sudaca koji su donijeli odluku o kaznenoj odgovornosti optuženika uopće nije bio prisutan ispitivanju svjedoka, već se sa sadržajem njegova iskaza upoznao isključivo čitanjem zapisnika o iskazu. Dakle ESLJP je kroz analiziranu odluku izrazio stav da svako odstupanje od načela neposrednosti ne dovodi automatizmom do povrede konvencijskih prava te se iz tako izraženog stava može zaključiti da načelo neposrednosti nije apsolutno i u određenim okolnostima ne samo da može već i mora biti subordinirano načelu traženja materijalne istine.

4. NAČELO NEPOSREDNOSTI SUDSKE OCJENE DOKAZA U PRAKSI HRVATSKIH SUDOVA

U sudskoj se praksi javljaju situacije u kojima neka od stranaka konkretnog kaznenog postupka, pa i obrana, u okviru dokaznih prijedloga upozoravaju sud na postojanje zapisnika o iskazu svjedoka iz nekog drugog postupka, a ujedno sudu predlažu čitanje tih zapisnika. Pritom je nužno razlikovati je li čitanje zapisnika o iskazu svjedoka iz drugog postupka predloženo:

- umjesto neposrednog ispitivanja svjedoka u postupku, kao i je li takav prijedlog istaknut jer je svjedoka iz objektivnog razloga nemoguće ispitati na raspravi ili unatoč tome,

ili

- na okolnost vjerodostojnosti iskaza svjedoka ispitanog u aktualnom postupku predočavanjem zapisnika koji sadrži njegov iskaz dan u drugom postupku.

U nastojanju utvrđivanja reakcije, a time i odluka sudova o takvim prijedlozima, za potrebe ovog rada analizirane su pojedine odluke županijskih sudova donesene u prvom stupnju i povodom njih donesene odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (VSRH). Pritom treba naglasiti da je sudska praksa u pravilu neumoljivo odbijala dokazne prijedloge stranaka, odnosno izvođenje dokaza čitanjem raspravnih zapisnika koji sadrže iskaze svjedoka iz drugih postupaka, i to upravo pozivanjem na odredbe članka 450. stavka 1. i članka 431. stavka 1. ZKP/08, a prije stupanja na snagu ZKP/08 pozivanjem na istovjetne odredbe članka 351. i članka 331. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku iz 1997. (ZKP/97).¹² Međutim u pojedinim slučajevima županijski su sudovi u prvom stupnju ipak izvodili dokaz čitanjem zapisnika koji sadrži iskaz svjedoka dan u drugom postupku, pa tako primjerice Županijski sud u Dubrovniku u kaznenom postupku koji se vodio pod poslovnim brojem K-8/06 te Županijski sud u Varaždinu u kaznenom postupku koji se vodio pod poslovnim brojem K-41/04.¹³

Razmatranjem sadržaja presude Županijskog suda u Dubrovniku broj K-8/06-64 od 22. studenog 2006.¹⁴ utvrđeno je da je sud u kaznenom postupku, bez suglasnosti stranaka, pročitao iskaz svjedoka iz drugog kaznenog postupka, i to na temelju odredbe članka 331. stavka 1. t. 1. ZKP/97, dakle iskaz svjedoka koji je umro, pa taj svjedok zbog toga nikada nije ispitan u aktualnom kaznenom postupku, a unatoč navedenom, na njegovu je iskazu utemeljena osuđujuća presuda. Iz citiranog jasnim proizlazi da u ovom slučaju sud iskaz svjedoka iz drugog postupka nije koristio kao dokaz na okolnost vjerodostojnosti njegova iskaza u aktualnom postupku budući da taj svjedok u tom postupku nikada nije ispitan. U povodu žalbe na predmetnu odluku VSRH je odlukom broj I Kž-1090/06 od 17. listopada 2007.¹⁵ ukinuo presudu prvostupanjskog suda i predmet vratio na ponovno odlučivanje uz obrazloženje: *„kada je na glavnoj raspravi temeljem čl. 331. st 1. toč. 1. ZKP pročitao zapisnik o ispitivanju svjedoka iz nekog drugog kaznenog predmeta, tada je dokaz nepravilno izveden, time da sukladno 351. st. 1. ZKP sud temelji presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnoj raspravi, a ne u nekom drugom kaznenom postupku. ....to je nepravilna primjena čl. 331. i čl. 351. st. 1. ZKP u tijeku glavne rasprave i pri donošenju presude utjecala je na presudu, čime je ostvarena povreda iz čl. 367. st. 3. ZKP, te je trebalo žalbe optuženih prihvatiti i ukinuti prvostupanjsku presudu“*. Dakle, u citiranoj odluci VSRH nalazi povredu načela neposrednosti i podvodi je pod relativno

---

¹² Zakon o kaznenom postupku od 3. listopada 1997., Nar. nov. 110/1997, 27/1998 – ispr., 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002 – ispr., 15/2006.

¹³ Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj K-41/04-33 od 14. veljače 2005.

¹⁴ Presuda Županijskog suda u Dubrovniku broj K-8/06-64 od 22. studenog 2006.

¹⁵ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske I Kž-1090/06 od 17. listopada 2007.

bitnu povredu odredaba kaznenog postupka koja je od utjecaja na pravilnost pobijane presude, slijedeći time stavove izražene u odlukama III Kr-260/97 i I Kž-362/86, prema kojima navedeno također predstavlja relativno bitnu povredu odredaba kaznenog postupka, utjecaj koje na pravilnost svake pojedine presude jest *questio facti*.

S druge strane Županijski sud u Varaždinu u kaznenom postupku koji se pred tim sudom vodio pod poslovnim brojem K-41/04 u dokaznom je postupku ispitao svjedoka, a potom svjedoku predočavao razlike u iskazu koji je taj svjedok iznio u drugom kaznenom postupku, te na temelju ocjene sadržaja tih iskaza i razlika u njima dao svoju ocjenu vjerodostojnosti iskaza svjedoka u aktualnom postupku. Dakle u ovom postupku dokaz čitanjem iskaza svjedoka iznesenog u drugom postupku izveden je isključivo u cilju utvrđivanja vjerodostojnosti, a potom i istinitosti onoga što je svjedok iskazivao u aktualnom postupku pred raspravnim sudom, i to na način da je sud prethodno „izvršio uvid“ u spis drugog kaznenog postupka.¹⁶ Međutim VSRH je odlukom broj I Kž-391/05 od 16. lipnja 2005.¹⁷ ukinuo citiranu presudu Županijskog suda u Varaždinu i predmet vratio prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje uz sljedeće obrazloženje:

„U pravu je žalitelj kada u žalbi ističe da je prvostupanjski sud ostvario bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 2. ZKP-a – jer je prvostupanjska presuda utemeljena na dokazu iz čl. 9. st. 2. ZKP-a, tj. nezakonitom dokazu.... U žalbi žalitelj na str. 4. izričito navodi da je prvostupanjski sud, u tijeku glavne rasprave, ‘kao dokaz i potporu svojim navodima koristio dokaze koje je protuzakonito izveo na glavnoj raspravi’, tj. čitao je iskaze svjedoka I. K. i S. C., koji su izvedeni u drugom kaznenom predmetu, tj. kaznenom predmetu koji se vodio pred Županijskim sudom u Varaždinu pod brojem K-37/04, te je sadržaj iskaza tih svjedoka, iz drugog kaznenog predmeta, ocjenjivao sa sadržajem iskaza istih svjedoka ispitanih u aktualnom kaznenom postupku. Osim toga, uvidom u kazneni predmet – obrazloženje pobijane presude, evidentno je da je prvostupanjski sud ocjenjivao sadržaj iskaza svjedokinje I. K. u dva različita kaznena predmeta, da je razlike u sadržaju tih svjedočkih iskaza predočavao svjedokinji I. K. i da je na temelju ocjene sadržaja tih iskaza i razlika u njima zaključio ‘da svjedokinja I. K. ne govori istinu’, te je zbog takve ocjene ‘usvojen iskaz svjedoka N. I.’. Takav način pribavljanja i izvođenja dokaza u kaznenom

---

¹⁶ U dokaznom se postupku materijalni dokazi izvode čitanjem (isprave) ili razgledavanjem (u pravilu predmeti, ali moguće i isprave), dakle ne „uvidom u spis“, pa je slijedom toga nejasno je li se prvostupanjski sud prilikom izvođenja predmetnog dokaza rukovodio odredbom članka 331. ZKP/97 ili ga je tretirao javnom ispravom (zapisnik suda s rasprave na kojoj je svjedok ispitani).

¹⁷ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske I Kž-391/05 od 16. lipnja 2005.

postupku u suprotnosti je s odredbom čl. 351. ZKP, koja izričito propisuje da sud svoju presudu može temeljiti samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnoj raspravi. S druge pak strane tu temeljnu odrednicu gore spomenutog propisa treba povezati s odredbama ZKP-a koje se odnose na načelo neposrednosti u izvođenju dokaza u kaznenom postupku, prema kojima čitanje iskaza svjedoka koji sadrže odstupanja ili dopunu njihovih prijašnjih iskaza odnosi se isključivo na isti kazneni predmet (postupak) – čl. 315. st. 3. ZKP, a ista odrednica odnosi se i na ispitivanje optuženika na glavnoj raspravi – čl. 335. st. 1. ZKP. Prema tome, ne radi se tu o tome da je ‘sporni’ iskaz svjedokinje I. K. (kao i svjedoka S. C.) imao samo ‘kontrolnu svrhu’ – kako to u svojem mišljenju navodi zamjenik Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske, već se ovdje radi o tome da je prvostupanjski sud ‘iznosio’ na glavnoj raspravi činjenice i dokaze iz drugog kaznenog postupka, i time istovremeno prekršio procesno načelo neposrednosti u izvođenju dokaza. To naravno ne znači da prvostupanjski sud ne smije provesti tzv. uvid u drugi kazneni predmet, ali takav uvid ne podrazumijeva ocjenu personalnih dokaza u tom kaznenom predmetu, jer sud izjave svjedoka kao dokaza u kaznenom postupku, koji su izvedeni u drugom kaznenom predmetu, ne smije sadržajno ocjenjivati i konfrontirati s dokazima i sadržajem iskaza u aktualnom kaznenom postupku. Kako je prvostupanjski sud ostvario bitnu povredu odredaba kaznenog postupka iz čl. 367. st. 2. ZKP, tj. utemeljio je presudu na nezakonitom dokazu u smislu čl. 9. st. 2. ZKP, pobijanu presudu trebalo je ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.“

Ono što jasnim proizlazi iz prethodno citiranog obrazloženja predmetne odluke VSRH jest tumačenje da se čitanjem raspravnih zapisnika iz drugih postupaka koji sadrže iskaze svjedoka, a potom njihovim predočavanjem svjedoku prilikom ispitivanja u aktualnom kaznenom postupku, suštinski izvodi dokaz čitanjem iskaza svjedoka koji nije dan u predmetnom kaznenom postupku, što znači da u njemu nije neposredno izveden. Dakle tom je odlukom jasno i nedvosmisleno izražen stav da se zapisnik koji sadrži iskaz svjedoka iz drugog postupka ne može pročitati, a samim time ni predočiti svjedoku u trenutku iskazivanja, ni s ciljem provjere vjerodostojnosti iskaza tog svjedoka. Pritom uočena razlika u predmetnoj odluci u odnosu na dotadašnje, ali i kasnije odluke VSRH ogleda se u činjenici da je opisani postupak prvostupanjskog suda u citiranoj odluci podveden pod apsolutno bitnu povredu odredaba kaznenog postupka, i to onu iz članka 367. stavka 2. ZKP/97, iako se u obrazloženju spomenute odluke ne navodi zbog čega je riječ o nezakonitom dokazu, odnosno o kakvu se to točno nezakonitom dokazu radi. Dakle u citiranoj odluci nije precizirano predstavlja li pročitani zapisnik iz drugog postupka nezakoniti dokaz kao dokaz pribavljen kršenjem Ustavom, zakonom ili međunarodnim pravom

zajamčenih prava obrane, ili prava na dostojanstvo, ili prava na ugled i čast, ili prava na nepovredivost osobnog i obiteljskog života, ili pak kršenjem odredaba kaznenog postupka koje su izričito predviđene Zakonom o kaznenom postupku. Pritom citirana odluka u dijelu u kojem čitanje zapisnika iz drugog postupka koji sadrži iskaz svjedoka kvalificira kao nezakonit dokaz odstupa od ranijih, ali i kasnijih odluka tog suda o navedenom, kao i od pravne teorije. Naime i profesor D. Krapac u knjizi *Kazneno procesno pravo*, prva knjiga: *Institucije*, navodi „*Tako npr. čitanje prije sastavljenog zapisnika o iskazu neke osobe izvan slučajeva u kojima je to zakon dopustio predstavlja samo tzv. relativno bitnu povredu odredaba kaznenog postupka koja može dovesti do ukidanja presude ako viši sud u povodu žalbe ustanovi da je utjecala ili mogla utjecati na presudu (čl. 367. st. 3.)*“

Dakle može se reći da je VSRH dosljedno kroz svoje odluke izražavao stav da se zapisnici iz drugih postupaka, u dijelu u kojem sadrže iskaze svjedoka, ne mogu čitati u aktualnom kaznenom postupku. Iznimkom se ne može smatrati čak ni odluka tog suda broj I Kž-444/04 od 13. srpnja 2005.¹⁸ budući da je u toj odluci sud upozorio na mogućnost čitanja zapisnika sačinjenog u ovršnom postupku broj Ovr-1996/98, ali isključivo na okolnost da je svjedok ispitan, a ne i na sadržaj njegova iskaza. Naime u dokaznom je postupku bilo sporno je li svjedok u kaznenom postupku ujedno bio ispitan u svojstvu svjedoka u spomenutom ovršnom postupku te je VSRH, prethodno upozorivši da „*zapisnik suda koji je postupao u ovršnom postupku i koji je saslušao navedenog svjedoka, istina, nije dokaz u kaznenom postupku i to u formalnopravnom značenju*“, dodao da „*takav zapisnik predstavlja pomoćnu, kontrolnu činjenicu koja se može i mora koristiti u ocjeni vjerodostojnosti dokaza koji su kao formalni dokazi izvođeni tijekom glavne rasprave. Iz navedenog ovršnog zapisnika proizlazi da je prvostupanjski sud pogrešno utvrdio da M. Š. C. nije bio ispitan u ovršnom postupku, već da će tek biti ispitan u parničnom postupku, a između ostalog, upravo na toj okolnosti je temeljio svoju ocjenu njegove nevjerodostojnosti...*“ Dakle ni ovom odlukom VSRH ne upozorava na mogućnost čitanja zapisnika iz drugog postupka u dijelu koji sadrži iskaz svjedoka, a potom i eventualnog vrednovanja vjerodostojnosti tog iskaza u korelaciji s onim danim u kaznenom postupku, već mogućnost čitanja zapisnika iz ovršnog postupka ograničava isključivo na njegov dio koji sadrži podatak da je određena osoba ispitana u svojstvu svjedoka. Analiziranjem sadržaja prethodno istaknutih odluka VSRH i u njima izraženih pravnih stajališta možemo zaključiti da su one utemeljene na tada važećim i u odlukama citiranim odredbama ZKP/97, odnosno da su usklađene s tadašnjim normativnim uređenjem kaznenog postupka.

---

¹⁸ Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske I Kž-444/04 od 13. srpnja 2005.

5. KRITIČKI OSVRT NA POSTOJEĆE NORMATIVNO UREĐENJE I ARGUMENTI ZA IZMJENE

Unatoč dosljednosti sudova u stavu o nedopuštenosti čitanja zapisnika o iskazima svjedoka iz drugih postupaka u onom aktualnom, pa čak i u cilju ocjene vjerodostojnosti iskaza svjedoka danog u aktualnom kaznenom postupku, prvenstveno se postavlja pitanje ima li i nadalje mjesta takvoj dosljednosti (i to primarno pozivanjem na primjenu i provedbu načela neposrednosti), a potom i pitanje pruža li postojeće normativno uređenje objektivnu mogućnost izmjene sudske prakse ili su ipak nužne njegove izmjene.

Prije davanja odgovora na prvo pitanje potrebno je imati u vidu nespornu činjenicu da su sve ranije analizirane odluke VSRH donesene prije stupanja na snagu ZKP/08. Naime ZKP/08 drastično je izmijenio kazneni postupak, i to napose prenošenjem istrage i istraživanja sa suda na državno odvjetništvo kao stranku u postupku.¹⁹ Tijekom istrage svjedoci u pravilu (osim ako se sukladno odredbi članaka 235. i 236. ZKP/08 provodi dokazno ročište)²⁰ iskaze ne daju pred sudom. Pored navedenog svjedoci tijekom istrage ili istraživanja iskaze ne daju ni u prisutnosti protivne stranke, pa takvi dokazi ne samo da nisu izvedeni pred sudom, već nisu ni konfrontirani,²¹ a unatoč tome, prije svega mogu se izvoditi čitanjem (dakle njihovo je izvođenje dopušteno), a pored navedenog imaju i dokaznu snagu. Naime prema članku 431. stavku 2. ZKP/08 zapisnik o dokaznoj radnji ispitivanja svjedoka ili vještaka koja nije provedena na način 234. i 235. ZKP/08 može biti pročitana na raspravi, „ali se samo na tim zapisnicima ne može isključivo ili u odlučujućoj mjeri temeljiti *osudujuća* presuda“. Dakle osuda se ne može temeljiti isključivo na nekonfrontiranom iskazu svjedoka, međutim ne može se zanemariti činjenica da takav iskaz, odnosno zapisnik o iskazu, koji ne samo da nije pribavljen u prisutnosti stranka, već nije pribavljen pred raspravnim sudom, ipak ima svojstvo dokaza. Stoga se taj dokaz u dokaznom postupku izvodi, a potom i jest predmetom ocjene raspravnog suda, te, još važnije, jest od određenog (iako ne isključivog ili odlučujućeg) utjecaja na donošenje osudujuće sudske odluke, dok za donošenje oslobađajuće presude takvom ograničenju uopće ne podliježe. Slijedom toga nameće se kao logično pitanje postoji li suštinska, a napose kvalitativna razlika između zapisnika državnog odvjetništva/policijskog istražitelja o iskazu svjedoka i sudske zapisnika o iskazu svjedoka iz drugog postupka koja bi

---

¹⁹ Vidi više: Berislav Pavišić: Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008, str. 489–602.

²⁰ Vidi primjerice: D. Novosel, D. Novosel: Tijek kaznenog postupka – kazneni progon i istraga, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008, str. 725–726.

²¹ O konfrontacijskom pravu vidi osobito: M. Mrčela, I. Bilušić: Konfrontacijska mjerila, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), vol. 23, broj 2/2016, str. 371–401.

potonji zapisnik lišavala svojstva dokaza (barem na okolnost vjerodostojnosti iskaza svjedoka) u aktualnom kaznenom postupku, te ako postoji, u čemu se ona sastoji. Odgovor na prethodno pitanje, a s obzirom na različitosti postupaka u kojima se mogu pribavljati iskazi svjedoka, svakako ovisi o:

- podudarnosti u procesu izvođenja dokaza ispitivanjem svjedoka u svakom pojedinom postupku spram onog u kaznenom postupku
- podudarnosti odlučnih činjenica o kojima je svjedok iskazivao.

Ukoliko prethodno istaknute podudarnosti postoje (u smislu upozorenja koja se svjedoku daju u postupku prije iznošenja iskaza, mogućnostima odbijanja odgovora na pojedina pitanja, odbijanja iskazivanja, konfrontiranja iskaza, odlučnih činjenica o kojima je svjedok iskazivao), tada se ne uočavaju razlike u samoj kvaliteti tih dokaza, barem ne na štetu zapisnika o iskazu svjedoka sačinjenom primjerice u okviru drugog kaznenog postupka. U toj situaciji jedina razlikovna odrednica između tih zapisnika ostaje činjenica da je ZKP/08, kada regulira pitanje čitanja zapisnika o iskazima, u članku 431. stavku 1. i članku 426. ograničava na zapisnike pribavljene u okviru istog kaznenog postupka, pa se slijedom toga, kolokvijalno govoreći, kao eliminacijski faktor u korištenju zapisnika o iskazu svjedoka iz drugog, a napose kaznenog postupka javlja isključivo poslovni broj koji taj zapisnik nosi.

Istovjetna je argumentacija primjenjiva i u odnosu na ispitivanje svjedoka sukladno članku 428. ZKP/08. Naime i ovdje se nameće kao logično pitanje u čemu je suštinska razlika između primjerice zapisnika o iskazu svjedoka koji je sukladno odredbi članka 428. ZKP/08 sačinio sudac istrage u odnosu na raspravni zapisnik o iskazu svjedoka primjerice iz drugog kaznenog postupka sačinjenog u prisutnosti optuženika iz aktualnog postupka kao stranke u tom drugom kaznenom postupku. Konačno, navedeno pitanje posebno dolazi do izražaja u slučaju čitanja zapisnika o ranijem iskazu svjedoka sukladno članku 431. stavku 1. toč. 8. ZKP/08. Ta odredba propisuje: „zapisnici o iskazima svjedoka/vještaka... pribavljeni tijekom ... ranije rasprave mogu se prema odluci vijeća pročitati.... ako je svjedok/vještak ispitan na raspravi u prisutnosti stranka“. Citiranom se odredbom pak dosljedno primjenjuje načelo konfrontacije, ali se istovremeno izravno odstupa od prethodno citirane odredbe članka 407. ZKP/08 i u njoj implementiranog načela neposrednosti. Razlog je to što se omogućava sudu pred kojim dokaz nije neposredno izveden da ga izvede „posredno“, čitanjem zapisnika o iskazu, te da na takvu, posredno izvedenom dokazu, i to bez ikakva ograničenja u njegovoj dokaznoj snazi, utemelji sudsku odluku, pa i osuđujuću.

Dakle postojeće normativno uređenje omogućuje sudu da odluku o kaznenopravnoj ne/odgovornosti optuženika utemelji na zapisnicima o iskazima onih svjedoka koje uopće nisu ispitali (u slučaju primjene članka 431. stavka 1. toč. 8. i članka 428. ZKP/08), dakle i kad nisu imali mogućnost izravno opažati

sve one okolnosti koje su relevantne za ocjenu vjerodostojnosti iskaza svjedoka, i to bez ikakva ograničenja u dokaznoj snazi takva zapisnika. Pritom zakonodavac kao jedini uvjet za navedeno nameće obvezu da taj zapisnik potječe iz istog kaznenog postupka, a u slučaju članka 431. stavka 1. toč. 8. ZKP/08 i da je konfrontiran. Navedeno se pokazuje posebno nedosljednim spram činjenice da raspravni sud u situaciji kada je rasprava iz drugog kaznenog postupka u kojem je svjedok ispitan snimljena sukladno odredbi članka 409. stavka 2. ZKP/08 takvu snimku, koja je dio raspravnog zapisnika, prema postojećim odredbama ZKP/08 ne može reproducirati čak ni na okolnost vjerodostojnosti iskaza svjedoka već ispitanog u aktualnom postupku. Naime odredba članka 409. stavka 2. ZKP/08 propisuje: „predsjednik vijeća može odrediti da se rasprava ili pojedini njezini dijelovi (iskazi optuženika, svjedoka, vještaka, važne izjave stranaka) snime uređajem za audio ili audio-video snimanje. U tom slučaju zapisnik tvore audio ili audio-video snimka rasprave i zapisnik o tijeku rasprave.“ Ono što proizlazi evidentnim jest da raspravni sudac/vijeće prema postojećem normativnom uređenju s jedne strane može pročitati zapisnik o iskazu svjedoka iz istog postupka iako tog svjedoka uopće nije ispitalo te se s iskazom tog svjedoka upoznaje isključivo kroz tekst zapisnika i bez ikakve mogućnosti opažanja načina na koji je svjedok iskazivao, dok s druge strane ne može, a s obzirom na odredbu članka 431. stavka 1. ZKP/08, reproducirati snimku iskaza svjedoka iz drugog kaznenog postupka. Upravo iznesene nedosljednosti upućuju na potrebu preispitivanja postojećeg normativnog uređenja, a potom i sudske prakse o navedenom pitanju. Navedeno je očito osobito ako se ima u vidu da primjerice zapisnik o iskazu svjedoka pred policijskim istražiteljem/državnim odvjetnikom u pojedinim situacijama može, i to opravdano, biti podvrgnut znatno većim kritikama od onog sačinjenog pred sudom primjerice u drugom kaznenom postupku i u prisutnosti barem jedne od stranaka.

Osim navedenog, pokazuje se upitnim može li se bezrezervno prihvatiti točnom teza da se čitanjem zapisnika o iskazu svjedoka iz drugog postupka na okolnost vjerodostojnosti iskaza svjedoka, dakle predočavanjem svjedoku njegova iskaza iz drugog postupka, a na način da se zapisnik pred svjedokom pročita i potom svjedok pozove da pojasni različitosti u odnosu na iskaz dan pred sudom u aktualnom postupku, suštinski povrjeđuje načelo neposrednosti. Naime u situaciji kada je svjedok već ispitan u aktualnom postupku, a pojavi se sumnja da je u okviru kojeg drugog postupka o istim pravno relevantnim činjenicama taj svjedok različito iskazivao, potrebno je ponovno razmotriti koja je svrha načela neposrednosti, odnosno zašto je ono uopće implementirano u postupovne odredbe kaznenog postupka. Stoga je potrebno ponoviti da ono ima za svrhu omogućiti sudu da neposrednim opažanjem pravilno ocijeni vjerodostojnost iskaza svjedoka o činjenicama odlučnim za utvrđenje kaznenopravne ne/odgovornosti optuženika. Slijedom toga pokazuje se dvojbena

može li sud pravilno ocijeniti iskaz svjedoka ako se raspravnom sudu, i to upravo pozivanjem na oživotvorenje načela neposrednosti, uskraćuje mogućnost da uopće valorizira činjenicu postojanja zapisnika sa sadržajno različitim iskazom svjedoka. U toj se situaciji sudu u konačnici uskraćuje mogućnost da ocjenjuje reakciju, držanje, te navode svjedoka o postojanju i sadržaju ranijeg iskaza, ali i sadržaj samog zapisnika, čiju istinitost i vjerodostojnost stranke nesporno mogu osporavati i dokazivati. Dakle takvi zapisnici itekako mogu biti pomoćno sredstvo u ocjeni vjerodostojnosti iskaza svjedoka te je dvojbeno trebaju li se tog svojstva lišavati isključivo zbog činjenice da nisu pribavljeni pred raspravnim sudom, jer to u konačnici i nisu zapisnici državnih odvjetnika/policijskih istražitelja iz aktualnog postupka, zapisnici sačinjeni sukladno odredbi članka 431. stavka 1. toč. 8. ZKP/08 i odredbi članka 428. ZKP/08. Pritom nijedan od tih zapisnika nije lišen mogućnosti osporavanja vjerodostojnosti. Naime nerijetke su situacije da svjedoci u trenutku predočavanja zapisnika o iskazu danom pred policijskim istražiteljem/državnim odvjetnikom u dijelu koji je različit od iskazanog na raspravi tvrde da tako pred policijskim istražiteljem/državnim odvjetnikom nisu iskazali, da su krivo shvaćeni, da je u zapisnik pogrešno upisano ili da su nešto iskazali i ranije, a da njihov iskaz nije u cijelosti unesen u zapisnik. Stoga i ti zapisnici apsolutno imaju jednake, ako ne i veće nedostatke od onih sačinjenih pred sudom u drugom postupku, osobito ako se ima u vidu da, osim što nisu neposredno izvedeni pred sudom, u pojedinim slučajevima nisu ni konfrontirani.

Nadalje, za davanje odgovora na pitanje pruža li postojeće normativno uređenje objektivnu mogućnost izmjene sudske prakse ili su nužne njegove izmjene potrebno je imati u vidu ne samo odredbe članka 431. stavka 1. i članka 426. ZKP/08, za koje je već rečeno da mogućnost čitanja zapisnika o iskazima svjedoka primarno ograničava na zapisnike pribavljene u okviru istog kaznenog postupka, već i odredbu članka 421. ZKP/08, koja propisuje razloge za odbijanje izvođenja dokaza. Tako citirana odredba propisuje da će sud odbiti izvođenje dokaza ako je on:

- nezakonit ili se odnosi na činjenicu koja se po zakonu ne može dokazivati (nedopušten prijedlog)
- ako činjenica koju bi izvođenjem dokaza trebalo utvrditi nije važna za odlučivanje, odnosno ako ne postoji povezanost između činjenice koju stranka želi utvrditi i odlučnih činjenica ili se ta povezanost zbog pravnih razloga ne može ustanoviti (nevažan prijedlog)
- ako postoje razlozi za sumnju da se s dokazom neka važna činjenica uopće ne bi mogla utvrditi ili bi se to moglo učiniti s velikim poteškoćama (neprikladan prijedlog)
- ako je predloženo izvođenje dokaza očigledno usmjereno na znatno odugovlačenje postupka (prijedlog koji odugovlači postupak).

Analiziranjem zabrane iz točke 1. stavka 1. članka 421. ZKP/08 vidljivo je da se zabranom izvođenja nezakonitih dokaza zabranjuje uporaba određenog dokaznog sredstva, pri čemu treba naglasiti da zapisnik iz drugog postupka, a kako to proizlazi i iz prethodno analiziranih odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, izuzev odluke I KŽ-391/05 od 16. lipnja 2005., zasigurno nije nezakonit dokaz samo zbog činjenice što potječe iz drugog postupka. S druge strane zabranom izvođenja nedopuštenih dokaznih prijedloga suštinski se zabranjuje dokazivanje određenih činjenica. Pritom je, može se reći, notorno da dokazivati činjenicu govori li svjedok istinu ili ne nije zabranjeno, odnosno nesporno se ne radi o činjenici čije bi dokazivanje bilo zabranjeno. Ono što iz iznesenog proizlazi jest da sud, u slučaju da neka od stranaka u postupku predloži da se u dokaznom postupku, a na okolnost istinitosti i vjerodostojnosti iskaza svjedoka, pročita zapisnik koji sadrži njegov raniji iskaz dan u svojstvu svjedoka u primjerice drugom kaznenom postupku i koji je u potpunosti sastavljen sukladno odredbama ZKP/08, takav dokazni prijedlog ne može odbiti kao nezakonit, ali ni kao nedopušten. Nadalje, takav dokazni prijedlog zasigurno nije ni nevažan, neprikladan, ni odugovlačeći, a iz razloga toliko očitih da ih nije potrebno posebno objašnjavati kraj zakonom dane definicije tih pojmova i relevantnosti utvrđivanja govori li svjedok istinu, a osobito u onim kaznenim predmetima u kojima se odluka o kaznenopravnoj odgovornosti donosi isključivo na temelju personalnih dokaza, konkretno iskaza optuženika s jedne strane i žrtve s druge strane. Ista argumentacija vrijedi i u situaciji kada se predlaže čitanje zapisnika o iskazu svjedoka iz drugog postupka jer je svjedok primjerice umro, a iskazivao je o pravno relevantnim okolnostima. Iz prethodno navedenog dakle proizlazi da sud eventualni dokazni prijedlog neke od stranaka da se pročita zapisnik iz drugog postupka koji sadrži iskaz svjedoka ne može, barem ne ispravno, odbiti pozivanjem na ijednu od člankom 421. stavkom 1. ZKP/08 propisanih zabrana izvođenja dokaza, a samim time i neusklađenost postojećeg normativnog uređenja. Dakle zakon s jedne strane obvezuje sud da odluku donese isključivo na temelju neposredno izvedenih dokaza, a s druge strane sudu ne daje mogućnost da pozivanjem na tu odredbu odbije dokazni prijedlog o izvođenju dokaza čije izvođenje ne bi bilo neposredno.

Osim istaknutog pri davanju odgovora na pitanje pruža li postojeće normativno uređenje mogućnost za izmjenu sudske prakse nužno je prethodno utvrditi je li iskaz svjedoka sadržan u zapisniku iz drugog postupka personalni dokaz *per se* ili je s obzirom na svoju formu i sadržaj dokaz ispravom, i to javnom. Naime iz prethodno analiziranih odluka VSRH jasnim proizlazi da je sud u procjeni uporabljivosti iskaza sadržanih u zapisnicima sačinjenima u okviru drugih postupaka zauzeo stav da ti zapisnici u dijelu u kojem sadrže iskaz predstavljaju personalni dokaz *per se*. Međutim unatoč navedenom ne

može se zanemariti činjenica da takav zapisnik sastavlja u propisanoj formi²² i pisanom obliku nadležno državno tijelo u granicama svojih ovlaštenja, dakle da on sadrži sve elemente isprave, i to javne.²³ Pored navedenog još je manje zanemariva činjenica da se evidentno upravo u tom svojstvu takvi zapisnici i koriste kao dokaz u kaznenim postupcima za kazneno djelo davanja lažnog iskaza iz članka 305. Kaznenog zakona (KZ/11).²⁴ Potonje pak upućuje na gotovo pa apsurdnu situaciju po kojoj se zapisnici o iskazima svjedoka iz drugih postupaka, a napose kaznenih, ne mogu uopće koristiti kao dokaz primjerice na okolnost vjerodostojnosti iskaza svjedoka, dok se mogu koristiti i koriste se kao dokaz postojanja kaznenopravne odgovornosti za kazneno djelo davanja lažnog iskaza, a taj je postupak notorno odvojen i različit od onoga u kojem je svjedok lažno iskazivao. Dakle u tim postupcima sud odluku o kaznenopravnoj odgovornosti optuženika, a ranijeg svjedoka, temelji upravo na sadržaju zapisnika iz drugog postupka, čime se ostvaruje načelo neposrednosti u širem smislu jer se „izvorni dokaz ne smije zamijeniti izvođenjem nekog drugog dokaza o njegovu sadržaju, npr. ispitivanjem autora isprave kao svjedoka o onome što je unio u sadržaj isprave umjesto neposrednog čitanja isprave“.²⁵

6. ZAKLJUČAK

Zaključiti se može da je prethodno analizirana sudska praksa u skladu s postojećim normativnim uređenjem, koje se pokazuje nedosljednim, pri čemu treba upozoriti da je ta nedosljednost znatno povećana posljednjom novelom ZKP/08, kojom je u odredbu članka 431. stavka 1. ZKP/08 dodana točka 8., odnosno mogućnost čitanja zapisnika o iskazu svjedoka ispitanih pred drugim sucem/vijećem. Pritom treba naglasiti da ta odredba, s obzirom na evidentni *ratio* njezina unošenja u ZKP/08, a napose i njezine dosege, opravdano može

---

²² Forma i sadržaj zapisnika propisani su odredbama od 81. do 88. te od 409. do 412. ZKP/08.

²³ Kazneni zakon od 7. studenog 2011. Nar. nov. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, u članku 87. stavku 15. definira isključivo pojam isprave, kao „svaki predmet koji sadrži zapis, znak ili sliku koji je podoban ili određen da služi kao dokaz neke činjenice koja ima vrijednost za pravne odnose“, dok je pojam javne isprave definiran u članku 230. stavku 1. Zakona o parničnom postupku, Nar. nov. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89714, 70/19, kao „isprava koju je u propisanom obliku izdalo državno tijelo u granicama svoje nadležnosti...“, te u članku 60. stavku 2. Zakona o općem upravnom postupku, Nar. nov. 47/09, kao „isprave koje su izdali nadležni sudovi ili javnopravna tijela u granicama svoje nadležnosti i u propisanom obliku. Javne isprave dokazuju ono što se njima utvrđuje ili potvrđuje.“

²⁴ Ibid.

²⁵ Op. cit. uz bilj. 1, str. 61.

biti predmetom kritike. Naime za razliku od ostalih zakonom propisanih slučajeva ograničenja načela neposrednosti u kaznenom postupku, koji (s obzirom na uvjete u kojima prema samom tekstu zakona dolazi do primjene tih ograničenja) evidentno za cilj imaju utvrđenje materijalne istine, ta odredba za jedini cilj ima ubrzanje kaznenog postupka. Iz navedenog proizlazi da zakonodavac s jedne strane „odustaje“ od načela neposrednosti u cilju ekonomičnosti postupka, koja može itekako ozbiljno dovesti u sumnju pravičnost postupka, dok s druge strane, u odnosu na zapisnike o iskazima svjedoka iz drugih, pa i kaznenih postupaka, dosljedno i beziznimno ustraje na načelu neposrednosti. Takva ograničenja nametnuta sudu u sudskoj praksi možebitno otvaraju put pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, a time i suštinski nepoštenom i nepravičnom suđenju, u kojem materijalna istina neće biti utvrđena. Takve situacije viđaju se primjerice u kaznenim postupcima u kojima se optužba, a i sudske odluke, temelje na, kolokvijalno govoreći, „riječi protiv riječi“, dakle suštinski na dva oprečna iskaza (i u izostanku materijalnih dokaza), te je upravo u takvim postupcima neupitna nužnost pravilne ocjene tih dokaza. S obzirom na navedeno nameće se kao logično pitanje koji je *ratio* zakona u ovakvoj nedosljednosti, odnosno je li ta nedosljednost posljedica previda ili pak ocjene zakonodavca da zapisnici o iskazima svjedoka iz drugih postupaka ipak trpe veće kritike od onih sačinjenih po policijskom istražitelju/državnom odvjetniku, sucu istrage ili drugom sucu/vijeću u istom kaznenom postupku. U svakom slučaju, ne može se zanemariti činjenica da određene situacije imaju logične i pravno utemeljene argumente za izmjenu sudske prakse, pri čemu njezina izmjena ipak nije moguća bez izmjene Zakona o kaznenom postupku. Razlog je to što bi samoinicijativno i nenormirano odstupanje od dosljedne primjene načela neposrednosti u odnosu na zapisnike iz drugih postupaka imalo negativne posljedice u vidu arbitrarosti u odlučivanju o tome u kojim je okolnostima koje zapisnike o iskazima svjedoka iz drugih postupaka moguće čitati i koju dokaznu snagu oni imaju (ograničenu ili neograničenu), što je s aspekta pravne sigurnosti nedopustivo.

LITERATURA

1. Krapac, D., Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, Informator, Zagreb, 2000.
2. Berislav Pavišić: Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008.
3. D. Novosel: Tijek kaznenog postupka – kazneni progon i istraga, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 2/2008.
4. V. Ljubanović, A. Novokmet, Z. Tomičić, Kazneno procesno pravo – izabrana poglavlja, Pravni fakultet Osijek, Osijek, 2020.
5. Z. Đurđević, Rekonstrukcija, judicijalizacija, konstitucionalizacija, europeizacija hrvatskog kaznenog postupka V. novelom ZKP/08: prvi dio, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 20, no. 2, 2013.

6. Šime Pavlović, *Zakon o kaznenom postupku*, 3. znatno izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje, Libertin naklada, Rijeka, 2017.
7. *Zakon o kaznenom postupku od 18. prosinca 2008.*, Nar. nov. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012 – Odluka i Rješenje USRH, 143/2012, 56/2013, 135/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019.
8. *Zakon o kaznenom postupku od 3. listopada 1997.*, Nar. nov. 110/1997, 27/1998 – ispr., 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002 – ispr., 15/2006.
9. *Kazneni zakon od 7. studenog 2011.* Nar. nov. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
10. Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj K-41/04-33 od 14. veljače 2005.
11. Presuda Županijskog suda u Dubrovniku broj K-8/06-64 od 22. studenog 2006.
12. Presuda Europskog suda za ljudska prava, drugi odjel, predmet Škaro protiv Hrvatske, zahtjev br. 6962/13, Strasbourg, 6. prosinca 2016.
13. Vodič kroz članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima, pravo na pošteno suđenje, kazneni aspekt.
14. Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj I Kž-1090/06 od 17. listopada 2007.
15. Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj I Kž-391/05 od 16. lipnja 2005.
16. Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj I Kž-444/04 od 13. srpnja 2005.

Summary

(IM)POSSIBILITY OF USING WITNESS TESTIMONY FROM OTHER PROCEEDINGS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The principle of immediacy in the presentation and evaluation of evidence undoubtedly plays an important role in criminal proceedings. Its application, and the limitations of its application, are implemented in the procedural provisions governing criminal proceedings. The very importance of this principle, whose application and limitations of application in certain cases have the ultimate goal of making a correct and lawful court decision, means that there is a stumbling block in court practice in certain cases in finding an appropriate balance between the application of and limitations in applying the principle of immediacy with regard to the judicial evaluation of evidence. This paper therefore seeks to reveal and specify the challenges that courts face in practice (which are related to the principle of immediacy in the presentation and evaluation of personal evidence), the causes of these challenges, as well as possible ways to overcome them without compromising the integrity of the proceedings, and hence the court decisions themselves.

Keywords: principle of immediacy, records of witness statements, limitations of the principle of immediacy, possibilities of reading records, other procedures